

De kanske tror att jag är terrorist

- En analys av gränsöverskridande resande bland människor med utländsk bakgrund i Sverige

Maybe they think I am a terrorist

– An analysis of cross-border travel among people with foreign background in Sweden

Sofie Brissman

Handledare: Khalid Khayati

Sammanfattning

Denna studie belyser svenskar med utländsk bakgrund och deras upplevelse av diskriminering och rasifiering i det globala resandet. Studien analyserar huruvida svenskar med utländsk bakgrund får ta del av de västländska reseprivilegierna. Vidare analyseras skillnaden i det internationella resandet mellan svenska turister utan utländsk bakgrund och svenska turister med utländsk bakgrund.

Studien utgår från ett postkolonialt perspektiv och metoden som används i undersökningen är en kvalitativ undersökning, där sju svenskar med utländsk bakgrund intervjuas för insamling av material som analyseras ur ett diskursanalytiskt perspektiv.

Resultatet visar att svenskar med utländsk bakgrund ser sig själva som privilegierade i det globala resandet. De har genom det svenska passet möjlighet att resa dock begränsas deras frihet till viss del. Flera av respondenterna blir upprepade gånger diskriminerade i sitt resande, vilket den subjektiva upplevelsen hos respondenterna är att det grundar sig i deras ursprung. Denna typ av diskriminering grundar sig i postkolonialism, där vi och dem, svart och vit, ses som varandras kontraster som skapar över- och underordningar.

Abstract

This study aims to highlight Swedish citizens with foreign backgrounds which have experienced discrimination and racialization in global travel. The study analyzed whether Swedes with a foreign background may experience some of the Western World travel privileges when travelling abroad. It also analyzes the differences in international travel between Swedish tourists without a foreign background and Swedish tourists with a foreign background.

The study starts from a postcolonial perspective. The methodology used in the study is a qualitative study, in which seven Swedes with foreign backgrounds were interviewed for the collection of material analyzed from a discourse analytical perspective.

The result shows that Swedes with a foreign background see themselves as privileged in global travel. Through the Swedish passport, they have had the opportunity to travel. However, they have found their freedom restricted to a certain extent. Several of the respondents have repeatedly been discriminated in their travels, which they believe is based on their origin. This type of discrimination is based on post-colonialism, where we and them, black and white, are seen as each other contrasts which create upper and lower orders.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte.....	1
1.2. Avgränsning.....	2
1.3. Tidigare Forskning	2
2. Metodologiska reflektioner.....	5
2.1. Metod.....	5
2.2. Kvalitativ metod	5
2.3 Diskursanalys som metod.....	6
2.4. Intervju och tillvägagångsätt	7
2.5. Urval och material	8
2.5.1. Tidigare undersökning.....	9
2.5.2. Urval hösten 2015	9
2.5.3. Kritiskt tänkande kring urval och tillvägagångsätt	10
2.6. Etiska reflektioner.....	10
3. Teoretiska utgångspunkter.....	12
3.1. Postkolonialism som en gren av diskursanalys	12
3.1.1. Influens av poststrukturalism	13
3.1.2. Orientalism	14
3.1.3 Den feministiska kritiken	14
3.4. Postkolonialism som ett antirasistiskt perspektiv	15
3.5. Postkolonialism och turism	16
4. Det delade Sverige	17
4.1. Det rasbiologiska folkhemmet	17
4.2. Det mångkulturella folkhemmet?.....	18
5. Analys	20

5.1. Den Priviligierade svenska passinnehavaren?	20
5.2. Det problematiska svenska passet	21
5.3. Den moderna rasismen	24
5.4. Namn och utseende som markör för utseende och namn	25
5.5. Bara en känsla	29
5.6. Associationer mellan dessa diskriminerande bemötanden och terrorismen.....	32
6. Slutsats.....	34
6.1. Fortsatt forskning	35
7. Referenslista.....	36
Tryckta källor	36
Webbsidor	38
Respondenter	38
8. Bilaga	40
8.1. Intervjumall	40

1. Inledning

Jag och min vän, vi kan kalla henne Amina, reser från Sverige till USA. Båda är svenska medborgare, har vuxit upp tillsammans, gått i samma skola och umgåtts i samma umgängeskrets. Det är mycket som skiljer oss åt. Men för männen och kvinnorna som står i den amerikanska passkontrollen är det bara vårt namn och vår hudfärg som skiljer henne från mig. Ändå behandlas vi olika. Jag släpptes igenom utan problem, men hon fick svara på frågor och bli lite extra granskad innan även hon fick passera den amerikanska passkontrollen. Jag och Amina reste till USA 2009. Några år tidigare reste en svensk man till Asien:

”En svensk man reser på hösten 2006 till Thailand på affärsresa. Mannen reste från Arlanda, gick igenom säkerhetskontroller och flera passkontroller. Mannen reste inrikesflyg i Thailand och checkade in på tre hotell. När mannen skulle resa till Bangkok upptäcktes det att han hade rest med fel pass, han hade av misstag rest med sin frus pass. Passkontrollanterna ändrade då flygbolagets uppgifter på biljetten till hustruns namn så biljetten och passet stämde överens, trots att passet och personen inte var den samma” (Mekonnen Tesfahuney 2010: 110).

Huruvida det var en slump eller inte att Amina med sin mörka hudfärg blev stoppad och extra granskad, medan den vita svenska mannen fick passera internationella gränser trots att han visade fel pass, vågar jag i nuläget inte yttra mig om. Det jag vet är att det väckte en viss nyfikenhet och undran hos mig. Behandlas vi olika, trots samma svenska pass, pga. vår bakgrund och etnicitet?

1.1. Syfte

Syftet med studien är att utifrån svenskars med utländsk bakgrund perspektiv analysera huruvida det förekommer diskriminering och rasifiering i det globala resandet, samt hur en eventuell diskriminering och rasifiering kan tolkas. Studien utgår från ett postkolonialt synsätt för att besvara följande frågeställningar:

1. Hur upplever svenskar med utländsk bakgrund sitt resande över statsgränser?
2. Upplever svenskar med utländsk bakgrund att de blir behandlade annorlunda pga. sitt namn, utseende och andra synliga attribut? Hur kan det tolkas?

3. Går det att skönja associationer mellan resenärernas namn och yttre attribut och den globala terrorismen och i så fall varför uppkommer sådana sammankopplingar?

1.2. Avgränsning

Huvudfokus i studien ligger på att analysera hur svenskar med utländsk bakgrund upplever sitt globala resande. Mer specifikt kommer dessa resenärers utseende, namn och andra synliga attribut utgöra inslag i en analys där det postkoloniala idéperspektivet hjälper till att bidra med kunskap hur och varför dessa resenärer bemöts annorlunda. En avgränsning har gjorts i urvalet av respondenter, där svenskar med utländsk bakgrund från andra västerländska länder valts bort pga. avsaknad av de yttre attribut som studien fokuserar vid.

Med anledning att vi befinner oss i en pågående världskris, där regler och förutsättningar förändras, vilket kan påverka det internationella resandet, har jag valt att begränsa studien till den utgångspunkt samt de förutsättningar jag hade vid studiens start. Analysen kommer därför att utgå från respondenternas perspektiv vid de aktuella intervjutillfällena.

1.3. Tidigare Forskning

Detta avsnitt grundar sig på ett urval samt en litteratur med koppling till identitet, kultur, etnicitet och utseende kopplat till turism och relaterade privilegier.

Tidigare forskning har valts med koppling till turism, villkorat resande och postkolonialism. Eric Neumayer (2005) skriver om visumrestriktioner och dess syfte att kontrollera en nations ingång och territorium. Han menar att nationalstater av politiska och ekonomiska orsaker, vill underlätta ingången i det internationella resandet för besökare från vissa länder, samtidigt som besökare från andra länder utsetts för hårdare kontroller och restriktioner. Han berättar om strängare restriktioner för människor vars land anses som ett större hot exempelvis besökare från länder som kopplats samman med terrorism. De hårda restriktionerna är också där för att undvika illegal invandring, vilket främst förekommer till de rika nationerna från fattiga eller krigsdrabbade länder. En nation har rätt att neka tillträde för en oönskad person utan att ange orsak. Neumayer diskuterar hur visumrestriktionerna kan kopplas samman med postkolonialism och är en del av vår historia, som genom åren endast förändrats till en viss del. Vidare menar Neumayer att restriktioner och system i stort. inte bara utgöra en ojämn fördelning av de internationella utrymmen, utan också stärker befintliga orättvisor och ojämlikheter. Internationell rörlighet uppmuntras för passinnehavare från privilegierade nationer, medan restriktionerna förstärks för de icke privilegierade nationerna (Neumayer 2005: 72-82).

Ett tydligt exempel på den orättvisa fördelningen av det internationella utrymmet är de privilegier som den engelska författaren Chris Ryan menar att västländska turister förses med i det globala resandet. Dessa privilegier underlättar resandet för turisten, som med privilegiernas hjälp kan förbise orättvisor och hemsgheter innan, under samt efter sin semester. Ryan har delat in dessa privilegier i följande tre faser: planerandefasen, genomförandefasen samt utvärderande/återberättandefasen (Syssner & Khayati 2009: 40).

Första fasen – planerandefasen - ingår i den frivilliga mobilitetens privilegium. Denna aspekts mest grundläggande privilegium är valet den västländska turisten har att resa eller stanna hemma. Den västländska turisten har även valmöjlighet att fritt välja bland de resmål som erbjuds. Dessa resmål är varken ”obegränsade eller konstanta i tid och rum” (Syssner & Khayati 2009: 40) Faktorer som ekonomi, erfarenhet, kunskap och turistens förväntningar spelar in och kan ytterligare begränsa utbud av destinationsval. Bortsett från dessa faktorer anses valmöjligheterna för den västländska turisten vara relativt omfattande, speciellt i jämförelse med resten av världen. En stor del av världens befolkning saknar pass och id-handlingar som krävs för ett internationellt resande och en fjärdedel av världsbefolkningen lever under den internationella fattigdomsgränsen. Den frivilliga mobiliteten begränsar resandet för människor från fattiga länder att resa till rika länder, genom visumansökningar ställs vissa krav på besökaren, då ansökan avslås om misstanke om asyl eller bosättning förekommer (Syssner & Khayati 2009: 39 – 51).

Turistens andra privilegium – det selektiva seendets privilegium - är den fas där det faktiska genomförandet lyfts fram. Här konstateras turistens valmöjlighet att isolera sig mot resmålets politiska, ekonomiska och sociala situation. Detta avskärmande möjliggörs genom olika idémässiga och materiella förutsättningar. Turisten besöker en plats under en viss tid. Denna tidsbegränsning underlättar för turisten att bortse från problem som exempelvis, miljö, prostitution, fattigdom och dåliga arbetsvillkor. Inför en resa och under semestern står ens egna behov i centrum och fokus läggs enbart på syftet med resan, vilket gör oss blinda för andras behov. Besökaren anses vara skyddad genom det ”turistiska rummet”, det innebär att turisten kan välja att endast vistas i platser eller miljöer med andra turister och turistarbetare och på så sätt avskärma sig från politiska, sociala och ekonomiska situationer i besökslandet (Syssner & Khayati 2009: 39 – 51).

Den tredje sortens privilegium är - den omedelbara sortens privilegium - det är här utvärderingsfasen blir som allra tydligast. Detta privilegium lyfter fram turistens rätt att

omedelbart lämna en plats. Att lämna en plats i samband med ett eventuellt problem, är mer aktuellt än tidigare. Detta grundar sig i en växande turism samt ett större utbud av turistiska destinationer. Anledningen till att en turist väljer att lämna en plats kan dels bero på personliga skäl, men även naturrelaterade händelser, katastrofer, politiska- och sociala skeenden är vanliga orsaker till att aktualisera den omedelbara sortins privilegium. Av rimliga skäl har turisten alltså möjlighet att lämna en plats - det så kallade turistiska rummet, när dess turistiska värde förminskas eller förloras. Josefin Syssner och Khalid Khayati beskriver i sitt kapitel i boken *Det globala reseprivilegiet – Veni, Vidi, Adios* om olika institutioner och praktiker som med hjälp av media stärker turisternas förväntan att omedelbart få lämna en plats vid ett förlorat turistiskt värde (Syssner & Khayati 2009: 39 – 51).

Vem är egentligen den västerländska turisten? Räcker det med att bara vara turist och västerländsk för att få tillgång till reseprivilegierna? Mekonnen Tesfahuney beskriver i *Det globala reseprivilegiet* de utmärkande dragen för turistsubjektet, även kallt homo touristicus. Tesfahuney menar att det är dessa drag som är vår tids idealtypiska eller modellfigur för sättet att förhålla sig till och vara i världen. Han tar upp det underförstådda i turism litteraturen att se turisten som vit och västerlänning. Att stereotypen av en turist ses som vit och västerländsk menar han grundar sig i den hegemoniska synen, som använder sig av vithet som måttstock för mänskligheten. Detta eurocentristiska sätt att se på världen grundar sig i en politisk, ekonomisk och historisk kontext, vilket kännetecknar (ny) kolonialism och imperialism. Genom detta tankesätt delas världen upp i olika kategorier som vi/dem, vit/färgad och modern/primitiv, vilket öppnar upp för hierarkier som ses utifrån både negativa och/eller positiva egenskaper eller värden. Det är dessa föreställningar om turistsubjektet som präglar hur världen iordningsställs för turistiska ändamål. Rörelseprivilegiet, vilka som reser samt ordet turist associeras med vit eller västlänning. Med andra ord är det som turist (vit) du kan tillgodose en privilegierad subjekt- och mobilitetsposition och ha makten över rörligheten samt tillträde till olika globala rum (Tefahuney, 2009: 109-112).

2. Metodologiska reflektioner

2.1. Metod

Undersökningen har genomförts med hjälp av en kvalitativa forskningsmetod. Jag anser metoden mest lämplig då studien bygger på att förstå och tolka en annans människas perspektiv. Jag vill skapa en djupare förståelse utifrån svenskar med utländsk bakgrunds tolkning av bemötande i det internationella resandet. Vilket skulle bli problematiskt i en kvantitativ metod då studien inte kräver kvantitativa uppgifter som siffror och statistiska kategorier.

2.2. Kvalitativ metod

Alan Bryman skriver i boken *Samhällsvetenskapliga metoder* om skillnaden mellan kvalitativ- och kvantitativ metod. Han menar att det främst finns fyra faktorer som skiljer den kvalitativa metoden från den kvantitativa. Bryman menar att den kvalitativa metoden till skillnad från den kvantitativa metoden är uppbyggd på ord istället för siffror, har en erfarenhetsmässig syn på förhållandet mellan teori och praktik, är tolkningsinriktad samt är av en ontologisk ståndpunkt. En ontologisk ståndpunkt grundar sig i en ambition att läran om verkligheten (Bryman 2011: 340-341 A). Sociologerna Asbjorn Johannessens och Per Arne Tufte jämförelse av den kvantitativ - och kvalitativa metoden liknar Brymans. De beskriver den kvantitativa metoden som mer naturvetenskaplig, ger ytlig information, mer inriktad på siffror och begränsar flexibiliteten (Johannessen & Tufte 2003: 70, 74 A).

Vidare anser de kvalitativa forskarna att utrymme för tolkning och flexibilitet är nödvändigt för att förstå den sociala verkligheten på en djupare nivå. En mer strukturerad metod är därför inte lika givande i denna studie, då den begränsar möjligheterna att tyda respondenternas värld (Bryman 2011: 171 A). På motsvarande sätt hävdar Johannessen & Tufte att människors egna tankar, uppfattningar och handlingar måste förstås utifrån en meningsdimension. En sådan meningsdimension går inte att mäta i siffror, då det krävs en viss insikt om de bakomliggande aspekterna, varför en människa agerar eller reagerar på ett visst sätt. Denna insikt kan forskaren endast få genom samtal med de människor som studeras (Johannessen & Tufte 2003: 68-69 A).

Den kvalitativa metoden är dock inte helt problemfri och på ungefär samma sätt som den kvalitativa metoden kritiserat den kvantitativa, har även den kvantitativa metoden kritiserat den kvalitativa. Den kvalitativa metoden diskuteras ibland utifrån vad den kvantitativa metoden saknar. Detta tillvägagångssätt kritiserar av de kvantitativa forskarna, som menar att det inte är hållbart att förklara en metod utifrån vad något inte är. De kvantitativa forskarna anser även att

den kvalitativa metoden är subjektiv och impressionistisk. Med andra ord att en kvalitativ studie grundar sig i forskarens ometodiska uppfattning om vad som anses viktigt, vilket kan påverkas av relationen forskaren skapar till undersökningsspersonen. Även tillvägagångssättet med den öppna intervjun har kritiserats. Till skillnad från kvantitativ metod som bygger sitt ämnesval på statistiska grunder, menar en del kvantitativa forskare att den kvalitativa metodens öppna utgångspunkt konstrueras efter vad forskaren som individ anser betydelsefullt. Kritiker menar att man kan bidra till en otydlig motivering om varför ett område, tema eller frågeställning är vald framför ett annat. Ett följdproblem av detta kan vara möjligheten att bemöta en kvalitativ undersökning då forskaren själv anses vara det viktigaste redskapet i datainsamlingen (Bryman 2011: 341-342, 368-371 B).

Bryman försvarar kritiken som den kvalitativa metoden fått och menar att kvalitativ forskning är mer fokuserad än den framställs, samt att det inte finns någon anledning till att det inte skulle gå att använda kvalitativ forskning på en specifik vetenskaplig frågeställning. Vidare menar Bryman att växande litteratur kring ämnet hjälper den kvalitativa forskaren i sitt genomförande av en kvalitativ undersökning (Bryman 2011: 341-342, 368-371 C).

För att undvika att tolka den information jag får av respondenterna utifrån mina egna erfarenheter, förväntningar och tidigare kunskaper har jag valt att använda vissa teoretiska begrepp i tolkningen av analysen, vilket bidrar till att studien håller sig inom de vetenskapliga ramverket.

2.3 Diskursanalys som metod

För att analysera insamlad data har jag valt att använda mig av diskursanalys där det postkoloniala idéperspektivet anses utgöra ett viktigt inslag. Jag vill i denna studie analysera huruvida bakomliggande aspekter, exempelvis historiska maktrelationer påverkar resandet utifrån människors bakgrund och etnicitet. Med hjälp av diskursanalysen kan jag kartlägga och förklara de historiska förankringarna och analysera maktrelationerna i det globala resandet. Genom att analysera diskurser kan konstruktioner läsas av och tydas utifrån representationsstrategier, d.v.s. att en diskursanalys hjälper till att framställa hur mening och meningsfull praktik skapas inom diskursen (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 19).

Diskursanalys fokuserar på språket, ord och text som redskap för att förstå en verklighet. Diskursanalys beskriver språket som en del av skapandet av den sociala verkligheten (Bryman 2011: 474 D). Olika discipliner har olika uppfattningar om vad diskurs eller diskursanalys

egentligen är. Detta försvårar processen att förklara eller förstå sig på en diskurs. Winther Jorgensen och Phillips sammanfattar diskurs som en världsuppfattning, ”*ett bestämt sätt att tala om och se på världen*” (Winther Jorgensen & Philips 1999: 7). Medans Bryman i *Samhällsvetenskapliga metoder* beskriver filosofen Michel Foucault mer historiska definition av diskurs som ”ett uttryck som betecknade hur en viss uppsättning språkliga kategorier förhöll sig till ett objekt och hur vårt sätt att beskriva detta objekt påverkar hur vi förstår eller uppfattar det” (Bryman 2011: 474 D). Enligt Foucault är makt och kunskap starkt förknippade med varandra, han menar att det är genom dess relation till varandra som föreställningar förankras i samhället. Foucaults förklaring är att maktrelationer inte existerar utan en parallell sammansättning av ett kunskapsfält och att kunskap i sin tur framställs av maktrelationer, där sanningar skapas (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 19).

Diskurser existerar i olika former, är föränderlig över tid och kan förekomma parallellt med varandra. Normaliteten i vår tid är sanningen, vilket vi rättar oss efter. Sanningen är föränderlig över tiden och kan även vara kulturell. Det som anses normalt i en tidsepok eller kultur kan anses avvikande i en annan (Winther Jorgensen & Philips 1999: 11-13).

2.4. *Intervju och tillvägagångsätt*

För insamlande av empiriskt material har intervjuer använts. Syftet med kvalitativa intervjuer beskriver den norska psykologen Steinar Kvale i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun* som att ”erhålla kvalitativa beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka deras mening” (Kvale 2006). Genom en kvalitativ intervjumetod har jag möjlighet att anpassa mina frågor utefter den aktuella situationen samt förtydliga otydliga frågor. Den mer öppna dialogens syfte är att skapa en avslappnad miljö, för att få respondenterna att känna tillit och trygghet, då det bidrar till mer detaljerade och fylligare svar. Ämnet för denna studie kan uppfattas som känsligt därför anser jag det viktigt att skapa ett förtroende hos mina respondenter (Kvale 2006: 117-136).

Samtliga intervjuer har varit semistrukturerade. En semistrukturerad intervju kännetecknas genom en så kallad intervjuguide. Jag har följt och utgått från en semistrukturerad intervjuguide. Vilket i praktiken inleds de av att intervjun börjar med öppna frågor som efter hand specificeras och detaljeras. En mall har använts som grund för intervjuerna, som efter hand modifieras och anpassas efter användaren och situationen. Respondenterna är individer med olika världsbilder, därför är ingen intervju lik den andra (Kvale 2006: 117-136).

Med anledning av att jag dels vill undvika att blanda ihop eller missa avgörande detaljer från respondenternas intervjuer, samt bibehålla respondenternas formulering och uttrycksätt, har jag valt att med tillåtelse från aktuell respondent spela in samtliga intervjuer. Dessa intervjuer har i sin tur transkriberats. Nackdelen med den valda intervjuhanteringen är att den är tidskrävande, en timmes intervju kan ta upp emot sex timmar att transkribera. För att underlätta hanteringen av transkriberingen samt effektivisera uppsatsen valde jag att transkribera intervjuerna efter varje intervjutillfälle. Enligt Bryman är kontinuerlig transkribering även positiv i den bemärkelsen att forskaren blir mer medveten inför återstående intervjuer. Vilket underlättar kommande intervjuer då jag har möjlighet att vid behov omformulera, ta bort eller lägga till intervjufrågor (Bryman 2011: 427-430).

2.5. *Urval och material*

Hösten 2014 intervjuade jag tre svenskar med utländsk bakgrund i samband med min B-uppsats som heter *Det villkorade svenska passet*. Intervjuerna anser jag vara relevanta även i denna studie, med tillåtelse från samtliga respondenter kommer material från föregående uppsats utgöra en del av analysen. För att maximera studien har kompletterade frågor ställts via mail.

För att ytterligare bredda denna studies omfång, valde jag att under hösten 2015 intervju ytterligare fyra svenskar med utländsk bakgrund. För trovärdighet och en mer komplex studie har målet varit att sträva efter en så bred målgrupp som möjligt. Därför har jag i mitt sökande efter respondenter, i den mån det gått, tagit hänsyn till yttre faktorer som bakgrund, utseende, namn, kön, ålder och till viss del religion. Med anledning av att studien utgår från svenskar med utländsk bakgrund, har stor vikt lagts på att söka personer med ursprung från olika nationaliteter, detta för att undvika en allt för homogen grupp.

Även respondenternas resvana har varit en avgörande faktor vid urvalet. Förutsättningen för att undersöka huruvida svenskar med utländsk bakgrund upplever att de på grund av sitt namn och utseende blivit bemötta annorlunda i sitt resande, kräver en relativt bred resvana. När jag pratar om resvana syftar jag främst på hur många gånger någon varit utomlands, samt antal länder personen har besökt. Vad en bred resvana innebär är objektivt, i denna studie definierar jag en bred resvana med utgångspunkt att respondenterna skall ha rest utanför Sveriges gränser minst tio gånger och åtminstone besökt sex olika länder. I den mån det gått har jag valt att utföra intervjuerna i ett personligt möte, dock har faktorer som geografiska avstånd och ekonomi lett till att tre av intervjuerna utförts via telefon. En telefonintervju utfördes hösten 2014 och två telefonintervjuer utfördes hösten 2015. Jag anser att telefonintervju är ett bra komplement till

det personliga mötet. Nackdelarna med telefonintervjun är dock att jag inte kan läsa av respondenternas kroppsspråk. I de fall då en intervju gjord över telefon ser jag det som en fördel att jag känner de aktuella respondenterna, då jag enklare kan läsa av deras tonfall tillskillnad från om jag inte skulle haft en relation till dem.

2.5.1. Tidigare undersökning

Urvalet hösten 2014 bestod av tre svenskar med utländsk bakgrund, samtliga respondenter hade i studien (2014) fiktiva namn, samma fiktiva namn återanvänds i denna studie (2015). Respondent ett var under intervjutillfället 30 år gammal och kommer i studien kallas för Fatima. Fatima kom tillsammans med sin familj, som fyraåring till Sverige från Eritrea. Hon är berest och har besökt världens samtliga kontinenter. Respondent två kommer i studien benämnas som Ibrahim. Ibrahim är också ursprungligen från Eritrea, han kom till Sverige när han var åtta månader gammal. Vid intervjutillfället var Ibrahim 27 år gammal. Respondent tre är en man i femtioårsålder från Tunisien som kommer att kallas Mohamed. Till skillnad från Ibrahim och Fatima som kom till Sverige som småbarn, flyttade Mohamed till Sverige som vuxen.

Jag valde dessa personer för att få ett så intressant urval som möjligt. Respondenterna besitter olika egenskaper, där antingen etnicitet, kön, religion eller ålder skiljer dem åt. Två av respondenterna är från samma land, vilket kan ifrågasättas. Anledningen till att jag valde att intervjua både Fatima och Ibrahim var pga. den förkunskap jag hade om de utvalda respondenterna. De är av olika kön, har olika religioner och har besökt olika länder. Jag ansåg det även intressant att se om deras erfarenheter av resandet med svenskt pass skiljde sig åt eller påminde om varandras.

2.5.2. Urval hösten 2015

Valet av respondenter under hösten 2015, har gjorts utifrån tidigare urval (2014). Tidigare urval bestod av respondenter med ursprung i Afrika. Jag ansåg mig nöjd med tidigare intervjuer och valde därför att utesluta svenskar med afrikansk bakgrund i intervjuerna 2015.

Respondent fyra kommer i studien kallas Suad. Suad är 49år gammal, född och uppvuxen i Bosnien – ”Forna Jugoslavien”. År 1992 flyttade Suad till Sverige i samband med kriget. Respondent fem som i denna studie kommer benämnas med namnet Maria, är en 26 årig kvinna med ursprung från Chile. Maria är född och uppvuxen i Sverige. Respondent sex är en man, 30 år, född och uppvuxen i Sverige med ursprung från Syrien. I studien kommer han gå under namnet Josef. Respondent sju är en 28årig man som är född och uppvuxen i Sverige. Hans

föräldrar och äldre bröder flyttade från Argentina till Sverige 1983, Han kommer i fortsättningen benämnas med namnet Sebastian.

2.5.3. Kritiskt tänkande kring urval och tillvägagångsätt

Jag känner vissa av respondenterna väl, vilket kan bidra till ett subjektivt agerande i min roll som uttolkare. Urvalet består av sju svenskar med utländsk bakgrund, varav fem män – tre yngre och två äldre, samt två kvinnor – båda yngre. En äldre kvinna skulle optimera urvalet av respondenter. Jag anser däremot inte studien mindre trovärdig trots avsaknaden av en äldre kvinna. Könsfördelningen generellt går att kritisera. Beslutet om urval togs efter att jag analyserat tänkbara respondenter. Kvinnliga respondenter valdes då bort pga. att de inte rest tillräckligt mycket, alternativt att de tillhörde samma nationella bakgrund som de valda kvinnliga respondenterna. Intervjumaterialet kommer att analyseras med hjälp av en diskursanalys och tolkas utifrån ett postkolonialtsynsätt. Jag anser detta tillvägagångsätt optimalt för denna studie, då huvudsyftet dels är att tyda någon annans världsbild, samt att förklara anledningen bakom en eventuell rasifiering.

2.6. Etiska reflektioner

För att skydda respondenterna har jag valt att utgå från individskyddskravet. Individskyddskraven är fyra allmänna forskningskrav framtagna av det svenska Vetenskapsrådet. Samtliga respondenter har blivit informerade om studiens syfte, att deltagande är frivilligt samt rätten till att avbryta intervjun, vilket ingår i individskyddskravets första krav - informationskravet. De andra kraven - konfidentialitetskravet betyder att forskaren har som ansvar att behandla aktuella undersöknings personerna med maximal konfidentialitet dvs., avslöja så lite som möjligt om varje individ (Johannessen & Tufte 2003: 61-62 B). Därav har samtliga respondenter behandlas med anonymitet. Fiktiva namn har använts och med andra ord är samtliga namn i studien påhittade. För att respektera anonymiteten har videoinspelningarna raderats direkt efter att transkriberingen utförts och sparats. Namn som nämnts under intervjuens gång har i transkriberingen ersatts med bokstaven X för förnamn, samt XX för både för- och efternamn. Med utgångspunkt i samtyckeskravet har respondenterna fått tillgång till uppsatsen, för att läsa och godkänna de citat som använts. Jag utgår från respondenternas perspektiv och därför har möjlighet till samtycke av tolkning givits. Nyttjandekravet betyder att uppgifter insamlade om enskild individ endast tillåts att användas för denna studie (Johannessen & Tufte 2003: 61-62 B).

Vidare utgår studien från att alla respondenter är svenskar även då studien innehåller begrepp som etnicitet, svenskar med utländsk bakgrund, icke svenskt namn eller utseende, ursprungssvensk osv. Jag vill klargöra att jag är medveten om samhällskonsekvenserna kring att uttrycket vi och dem samt skilja på svenskar med utländsk bakgrund och svenskar utan utländsk bakgrund. Dessvärre anser jag det nödvändigt att i denna studie uttrycka mig på nämnt vis för att kunna presentera resultatet på bästa sätt.

3. Teoretiska utgångspunkter

Jag har valt att utgå från det postkoloniala perspektivet, då jag ur en historisk vinkel vill se de bakomliggande aspekterna i det gränsöverskridande resandet för svenskar med utländsk bakgrund. Med bakomliggande aspekter menar jag de diskurser som ligger till grund för hur och varför vi rangordnas utifrån vår etnicitet. Med hjälp av postkolonial teoribildning kan vi förstå de globala relationerna av över- och underordnad (Jonsson & Syssner 2011: 215-232).

3.1. Postkolonialism som en gren av diskursanalys

Postkolonial teori är ett samlat begrepp som används för att analysera problemställningar inom kultur, litteratur, politik, historia och ekonomi, som berättar om de tidigare kolonierna i Afrika, Asien, Sydamerika och Mellanöstern. Det handlar om en specifik form av kunskapsföreställning där det Europeiska imperiet/den vita civilisationen presenteras som överlägsen/högtstående i relation till resten av världen (Hart & Goldie 1993: 155). Begreppet postkolonialism har sitt ursprung i Indien och förknippas med forskargruppen *Subaltern Studies Group*. Gruppen kritiserade de koloniala nationalistiska historieberättelsen, då de ansåg att den indiska historien framställts genom det koloniala ögat. Med hjälp av analyser och omtolkningar av det brittiska perspektivet av den indiska historieberättelsen, har man skrivit sin egen historia och då försökt sudda ut briterernas berättelse om Indien (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 16).

Briterernas berättelser av Indien är en av konsekvenserna av det ojämna välstånd som västvärlden genom kolonialism, imperialism och modernisering skapat. Där vissa nationer besitter ett högre välstånd i jämförelse med andra. Detta har i sin tur bidragit till "ett dubbelt medvetande" vilket menas med att det ställs krav på vad som bör göras för att bli accepterad i västvärlden, samtidigt som samhället och staten gör det omöjligt att uppnå dessa krav. Människor rangordnas efter utseende och härkomst, där den vita rasen ses som mer högtstående än människor från resten av världen. Enligt Stefan Jonsson och Josefine Syssner måste vi förstå de historiska kopplingars värden för att kunna se det grundläggande mönstret inom turism. De menar att ett postkolonialt perspektiv kan synliggöra samtidens internationella turism (Jonsson & Syssner 2011: 215-232). Ett exempel är de västländska privilegierna.

Enligt jamaicansk-brittiska kulturteoretikern och sociologen Stuart Hall påverkas inte bara de kolonialistiska länderna av kolonialism, utan även de länder som inte aktivt deltog anses vara en del av kolonialiseringsprocessen. Sättet att bedöma andra kulturer samt nutidens försök att

definiera och begränsa exempelvis svenskhet, anser Hall är bevis på att kolonialism har präglat samtliga kulturella identiteter i världen. Vidare menar Hall att dagens rasism inte fokuserar på biologiska egenskaper, utan det är människornas kultur, etnicitet, religion, identitet som rasisfieras och står i fokus för dagens rasism som enligt Hall heter ”kulturell rasism”. De mest framstående och refererade forskarna inom postkolonialism i modern tid är palestinsk - amerikanska litteraturvetaren Edward Said, indiska litteraturteoretikern och filosofen Gayatri Chakravorty Spivak samt amerikanska litteraturvetaren Homi Bhabha, även kallade den postkoloniala trojkan. Postkoloniala studier omfattar flera olika teorier, gemensamt för samtliga studier är att undersöka positionen inom det koloniala/postkoloniala ämnet, ifrågasätta välgörandet av imperiet och koloniseringen samt skapa och förmedla kännedom kring frågor gällande rasism och exportering (Hart & Goldie 1993: 155).

3.1.1. Influens av poststrukturalism

Det postkoloniala forskningsfältet är starkt influerat av poststrukturalism, vilket tydliggörs genom den postkoloniala teoribildnings undersökningar av kolonialismen. Poststrukturalism ser språket som skapande av identiteter, institutioner och politik. Dess enkla förklaring är att språket är grunden till det som formar och strukturerar vår värld samt världsuppfattning, vilket vi inte kan påverka (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 17- 19, 22).

Poststrukturalism skiljer sig från strukturalism som enligt filosofen Jacques Derrida syftar till att det är genom språkets eller ordets relationer och kontraster, vi kan förstå världen. Han menar att skillnaderna framkallar betydelsen, vi måste förstå innebörden av normal för att kunna förstå dess motsats onormal och vice versa. Begreppet vit ger mening till kontrasten svart. Begreppen är beroende av varandra, där en del motsatser anses som dominanta, exempelvis fungerar vit som överordnat svart. Språket blir genom denna tolkning en del i att upprätthålla sociala hierarkier (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 17- 19, 22).

Strukturalism saknar gråzoner och utgår från ett svartvitt synsätt där andra nyanser av exempel färg inte existerar. Strukturalismen menar att man antingen är svart eller vit samt att dessa maktrelationer är statiska och oföränderliga. Det strukturalistiska tankesättet skiljer sig från poststrukturalism som tror att genom en analys av språkliga konstruktioner om hur mening skapas, öppnas möjlighet till förändring av de sociala maktrelationerna. Poststrukturalismens centrala begrepp är diskursen då den likt poststrukturalism fokuserar på förhållandet mellan kunskap och makt, samt att diskursanalys anses fungera som ett viktigt kritiskt verktyg och

bedöms vara en användbar metod för att övervinna och ifrågasätta eurocentriska och rasistiska föreställningar (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 17- 19, 22).

3.1.2. *Orientalism*

Främsta förespråkaren av postkolonialism, Edward Wadie Said, är grundaren av teorin idétraditionen och författare till boken *Orientalism* (1978). I boken analyserar Said kunskap om hur andra framställs i olika varianter av västerländska texter om Orienten. Öst uppfattas som annorlunda och främmande i relationen mellan öst och väst, vilket bidrar till en förstärkt självbild hos västvärlden, som ser sig själva som mer överlägsna. Vissa uttalanden uppmuntras medan andra (de som motsätter sig diskursens normer) motarbetas, västerlänningarnas förutfattade meningar av öst förstärks och konstruerar på detta sätt kategorier av sanningar. Dessa sanningar tvingas världen att leva upp till. Said pekar på stereotypa indelningar mellan öst och väst. Öst kännetecknar sensualism, irrationalitet, bakåtstävande, despotism och kvinnlighet, medan väst karaktäriseras som rationalitet, progressivitet, demokrati och manlighet (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 19-20, 259-265).

Detta tankesätt har kritiserats av kritiker inom orientalismen som menar att Said inte tar hänsyn till historiska förändringar och därmed redogör en homogen och likformig bild av orientalismens diskurs, utan att beakta skillnaden mellan de olika kolonimakterna samt att han målar upp öst som passiva och oförmögna att försvara sig (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 19-20, 259-265).

3.1.3 *Den feministiska kritiken*

Det postkoloniala idéperspektivet har varit föremål för ett antal kritiska röster, där den feministiska kritiken intar en viktig position. Indiska litteraturteoretikern Gayatri Chakravorty Spivak är den mest omtalade forskaren inom det feministiska perspektivet av postkolonialism. Hon kritiserar Said m.fl. för att använda en allt för manlig utgångspunkt i deras analyser. Spivak tillsammans med andra feministiska forskare menar att kolonialism påverkat synen samt konstruerat en bild av kvinnorna i de koloniserade länderna, som framställs som förtryckta av den svarta mannen. Vilket höjer västvärldens bild av sig själv som överlägsna både den svarta mannen och kvinnan (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 23).

Spivak är en av dem som bidragit till att utveckla det postkoloniala tänkandet. Hon argumenterar för att den västländska dominans som pågick under fyra sekel av imperialism inte kan göras ogjord. Spivak menar att fokus borde ligga på att förklara och kritisera. Vidare menar

hon att det finns olika nivåer och facetter av rasism beroende på vilka människogrupper som står i fokus (Jonsson & Syssner 2011: 227).

3.4. *Postkolonialism som ett antirasistiskt perspektiv*

Postkolonial teori är ett viktigt verktyg för att på djupet förstå de historiska perspektiven – kolonisering och avkolonisering, samt de olika former av rasism som präglar vår globaliserade och mångkulturella värld. Författaren och filosofen Kwame Anthony Appiah menar att redan 500 f.Kr. identifierade de gamla grekerna andra grupper efter biologiska faktorer som exempelvis hud- och hårfärg. Appiah hänvisar också till historisk forskning som visar på att grekerna framstod som mer överlägsna och bättre än andra grupper. Han påpekar dock att modern rasism skiljer sig från grekernas biologiska kategorisering av människor, då modern rasism *”klassificerar och rangordnar folkgrupper med utgångspunkt i ett hävdande av essentiella egenskaper”* (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 27-29). Essentiella egenskaper är en sammanfattning av oföränderliga biologiska och/eller själsliga egenskaper, som inom den postkoloniala teorin analyserar modern rasism på ett väsentligt och historiskt plan. Ett namn som oftast nämns i detta sammanhang är Carl Von Linné (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 29-30).

Han var en av de först att klassificera olika grupper efter egenskaper, inom ett vetenskapligt anspråk. Människor rangordnades genom stegelmetoden. Där den överlägsna vita rasen ansågs befinna sig överst på steglen samtidigt som de koloniserade och/eller utomeuropiska folket befann sig längst ner. Linné är bara en av många som bidragit till en förstärkt bild av modern rasism som grundar sig i kolonialismen. Ett annat exempel är Friedrich Hegel som menade att Afrika inte är en del av historien, då tecken på utveckling saknas (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 29-30).

Ashis Nandy, Frantz Fanon, Homi Bhabha är några välkända forskare som inriktat sig på socialpsykologiska perspektiv på rasism och kulturell identitet. Begreppet markerar början av den andra delen av kolonialismen och utgår från att ens identifikation bestäms av en asymmetrisk relation till kolonistören. Frantz Fanon har i sin forskning visat på hur de koloniserade blir sedda men inte bekräftade av kolonistören, vilket enligt Fanon kan leda till en destruktiv självbild och kluvenhet – ur detta perspektiv går det att tyda de *”inverterade speglingarna av kolonistörens diskurser som inbegriper i det antikoloniala motståndets identiteter – ”traditionalism” övertagande och bekräftande av de koloniala stereotyper, den antikoloniala rasismen”* (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 33-35)

3.5. *Postkolonialism och turism*

Postkolonialism är ett relativt nytt begrepp inom det turistiska fältet och är i grunden inte utveckla för att analysera turism och resande. Inom det turistiska fältet används postkoloniala teoribildningar som ett verktyg för att förstå relationer av över- och underordning inom internationell turism. Genom att placera olika turistiska attraktioner i ett historiskt sammanhang och samtidigt ta hänsyn till dagens turism samt framväxten av den internationella massturismen, kan en kolonial kontext tydas (Jonsson & Syssner 2011: 215-232). Den koloniala kontexten menar sociologen John Urry har vuxit fram som en del av europeisk industrialisering, urbanisering och modernisering. Vidare menar han att turism är klassindelad. Tydliga skillnader kan ses mellan de som reser samt de som inte reser. Det går också att tyda skillnader mellan turisterna, där eliten tillhör en grupp och medelklassen en annan (Urry 2009: 16-19).

4. Det delade Sverige

För att på ett djupare plan förstå grunden till diskriminering och rasism ur ett turistiskt perspektiv, kommer denna kontext beskriva hur det svenska samhället rasifierades där vi och dem utgör grunden för normalitet och avvikelser.

4.1. *Det rasbiologiska folkhemmet*

I början av 1921 bildades det rasbiologiska institutet i Sverige. Institutet hade som vision att genom forskning jämföra svenskars ekonomiska, social och kulturella bakgrund, med mål att framställa den perfekta svensken. Idén till institutet grundade sig i en oro att människor med sämre förutsättningar skulle utöka sig mer än människor som ansågs bättre och därmed försämra det svenska folket. Officiellt arbetade institutet med att kartlägga det biologiska arvet samt miljöns betydelse för människor, utreda sjukdomar och analysera ärftligheten hos mänskliga egenskaper. Målet var att långsiktigt finna de bakomliggande orsakerna till brottslighet och sinnessjukdom. Med tiden ökade indelningen av svenskar och en mer rasistisk bild växte fram. Människor delades in i grupper, där yttre faktorer som blond, blåögd och lång lyftes fram som något positivt och mer högtstående. Teorin att vissa raser var bättre än andra, blev med hjälp av vetenskapen en sanning, som lärdes ut i svenska skolor. Institutet bytte inriktning 1958 på grund av alltför nazistiskas värderingar (Johansson 1999: 329-330 A).

Indelningen av olika etniska grupper har förekommit i världen och Sverige långt innan det rasbiologiska institutet. Under Greklandens storhetstid benämndes främmande grupper som barbarer. Etnicitet och etnisk är komplexa begrepp som beroende av dess sammanhang kan betraktas som både positivt och negativt. Etnicitet kan delas in i språk, religioner, kultur, härstamningar och historiska tillhörigheter. Problematiken med etniska gruppindelningar är att grupperna inte är homogena, då alla individer har sin egen identitet. Vi identifierar oss i jämförelse med andra, där våra olikheter utmärker våra specifika särdrag. Samtidigt som vi ur en historisk synvinkel tagit avstånd från grupper vi anser avvikande. Dessa två kombinationer kan medföra problem i samlevnad med olika grupper. Vårt avståndstagande samt vår identifikation av oss själva förstärks i kombination med att andra etniska grupper blir mer främmande vilket utlöser en starkare vi och dem känsla (Johansson 1999: 79-84, 102-103 B).

4.2. *Det mångkulturella folkhemmet?*

Sverige påverkas av omvärlden men också av allmänna mönster och historisk framväxt (Johansson 1999: 83 B). Sedan andra världskriget har Sverige tagit in en stor mängd invandrare från olika kulturer, religioner, länder och språkliga regioner. Detta har i längden bidragit till att Sverige utvecklat en ny demografi och en förnyad socialkulturell verklighet. För att hantera den nya verkligheten som Sverige står in för, har lagar gällande flyktingpolitiken och immigration ändrats. Svenska statens utgångspunkt med dessa ramverk och lagar var att flyktingar och immigranter skall ha samma levnadsstandard som resten av den svenska befolkningen (Khayati 2013: 84 -92).

Under 70-talet etablerade den svenska staten, den första total omfattande multikulturella minoritetspolicyn som baserades på tre principer – valfrihet, jämlikhet och samarbete. År 1998 skapades integrationsverket, med syfte att integrera utlandsfödda invånare i landet. Integrationsministern föreslog att ordet invandrare skulle ersättas med uttrycket person med utländsk bakgrund i både lagar och officiella tal, med anledning att motverka ett vi och dem tänk. Förhoppningarna var att begreppet svenskhet därigenom skulle få en mer omfattande och inkluderande betydelse. Sverige har därmed fått ett internationellt rykte som berättat om ett land med en framstående social politik, där mänskliga rättigheter, demokrati och välfärd står i fokus. Detta rykte är enligt Khalid Khayati till viss del idealiserad och romantiserad. Khayati som i sin artikel *Beyond the Swedish folkhem – the position of immigrant and refugee groups in Sweden* menar att Sveriges goda rykte förstärkts pga. landets generösa immigration och dess strävan att aktivt arbeta för ett mångkulturellt samhälle, med mål att alla människor oberoende av bakgrund ska besitta likartad status både politiskt, socialt och kulturellt. Vidare tar artikeln upp Rune Johanssons argument om att Sveriges invandrapolitik inte har bidragit till ett mångkulturellt ”folkhem” utan att Sverige snarare fungerar som ett land med *”two different population or ethnic groups that live, not necessarily together, but side by side”* (Khayati 2013: 84 -92).

Ett bevis på att Sverige misslyckats med att skapa ett mångkulturellt samhälle är den geografiska indelningen av olika grupper, där svenskar med invandrabakgrund bor tillsammans i ghetton medan svenskarna bor i städerna. Det mångkulturella folkhemmet har inte bara misslyckats på en socialpolitisk nivå. Integrationskommittén lade 2005 fram en rapport som visar hur icke – infödda svenskar drabbats av den strukturella diskrimineringen. Begreppet svenskhet förknippas med permanenta faktorer som t.ex. födelseort, medborgarskap,

blodsband, kultur, språk samt utseende. Att använda begreppet folkhem i syfte att skapa ett mångkulturellt och enigt Sverige, har i och med diskursen svenskhet även bidragit till ett kulturellt misslyckande. Det krävs vissa biologiska och genetiska förutsättningar för tillträde i det svenska folkhemmet, de som inte besitter dessa egenskaper nekas inträde till folkhemmet. Några tydliga historiska exempel på hur Sverige har misslyckats med att skapa ett kulturellt folkhem som är till för alla är till dels, steriliseringspolitiken. Steriliseringspolitiken var en lag som gick ut på att i förebyggande syfte tvångssterilisera vissa raser/människor, för att förhindra att människor som betraktades som sinnessjuka skulle kunna föröka sig (Khayati 2013: 84-95). Ett annat tydligt exempel är Luciabeslutet, som fattades 1989 av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Beslutet innebar att asyl fortsättningsvis bara skulle tillåtas till de flyktingar som uppfyllde Genèvekonventionens kriterier samt de med särskilt starka skyddsbehov (Johansson 2005: 162). Avtalet bidrog till att av de flyktingar som sökte asyl i Sverige, var det endast 10 % som beviljades asyl (Johansson, C 2008: 208) Vidare exempel är de främlingsfientliga partierna som röstats in i riksdagen av det svenska folket exempelvis Ny demokrati och Sverigedemokraterna. Sjöboreferendumet och lasermannen är även de historiska händelser och exempel på Sveriges misslyckande med att inkludera alla i samhället (Khayati 2013: 95-96).

Flera forskare har i och med Sveriges misslyckande att uppnå sina uppsatta mål att involvera människor med utländsk bakgrund i samhället ifrågasatt svenska integrationspolicyn. Khayati menar att en av anledningarna till att Sverige misslyckats med policyn grundar sig i den inrotade diskrimineringen gentemot främmande grupper som i sig grundar sig i det svenska folkhemmet. Han förklarar att Sverige, ur ett politiskt och socialt historiskt perspektiv av rasism och diskriminering, idag har etablerat en attityd på vad svenskhet innebär, vem som är svensk och vice versa, vem som inte är svensk (Khayati 2013: 95-96).

5. Analys

Analysen kommer bestå av sex avsnitt. I första avsnittet *Den privilegierad svenska passinnehavaren*, kommer jag att behandla den privilegierade positionen. I Avsnitt två *Det problematiska svenska passet*, kommer jag berätta om ett svenskt pass som både underlättar och försvårar det internationella resandet. Avsnitt tre *Den moderna rasismen* behandlar fördelen med vissa yttre attribut och egenskaper. Medan avsnitt fyra *Namn och utseende som maskör för namn och utseende*, behandlar de diskrimineringar vissa yttre attribut och egenskaper kan leda till. Femte avsnittet är en analys om hur diskrimineringen i resandet kan upplevas av svenskar med utländsk bakgrund och hur den kan tolkas utifrån ett postkolonialt perspektiv. Sjätte och sista avsnittet *Associationer mellan dessa diskriminerande bemötanden och terrorismen* analyserar historiska samt nutida orsakerna som förstärkt diskriminering och rasism i resandet.

5.1. Den Privilegierade svenska passinnehavaren?

Enligt det postkoloniala synsättet grundar sig den mer eller mindre obegränsade rörligheten i västvärlden i kolonialism. Det postkoloniala perspektivet menar att politiska, sociala och ekonomiska omvärldsbetingelser har bidragit till relationer av över- och underordning mellan nationer. Vilket kan ses som en förklaring till varför svenskar ofta besöker mindre privilegierade länder, medan invånare från dessa länder sällan besöker Sverige. De flesta av Sveriges medborgare oberoende av yttre faktorer som utseende och namn, har rätt till ett svenskt pass och därmed också tillgång till internationell rörlighet (Syssner & Khayati 2009: 39, 215).

Samtliga respondenter väljer att resa med sitt svenska pass, trots dubbla medborgarskap alternativ möjlighet till dubbla medborgarskap. Majoriteten ser sig själva som svenskar och anser därför det mest naturligt att resa som svensk medborgare. Vid frågan vad det svenska passet betyder för dem i resandet, har ord som trygghet, stabilitet och frihet upprepats i samtliga intervjuer. Mer ingående menar Suad att den allmänna känslan är att han blir bemött på ett trevligare sätt pga. hans svenska medborgarskap. Även Sebastian upplever det svenska passet som fördelaktigt i sitt resande. I frågan vad de tror det beror på, fick jag följande svar:

Jag har en uppfattning om att Sverige ute i världen upplevs som ett föredöme när det gäller mycket, dels med mänskliga rättigheter, till det rykte landet har om sig, vilket är positivt och då tror jag man blir bemött på ett trevligare sätt (Suad, november 2015).

Det är ju ett av medlemsländerna i Schengen. Det har ju hjälpt mig att visa ett svenskt pass istället för ett Syriskt, om man sätter det i perspektiv (Sebastian, november 2015).

Deras uppfattning om Sverige som ett föredömligt land, kan kopplas till Khayatis analys om hur Sverige uppfattas av världen. Det är här diskursen blir intressant, Khayati konstaterade att trots Sveriges misslyckande att vara ett genuint mångkulturellt land, har landets strävan och generösa immigration bidragit till att Sverige målats upp som ett föredömligt land (Khayati 2013: 89-90), vilket Suad och Sebastian upplever underlättar deras resande med ett svenskt pass.

Både Sebastian och Suad anser sig själva privilegierade och betraktar sig som lyckosamma i jämförelse med människor bosatta i mindre privilegierade länder. Neumayers studie visar hur visumrestriktioner underlättar inträdet för vissa nationer samtidigt som de försvårar för andra. Vilket han menar bidragit till ojämn fördelning av det internationella utrymmet (Neumayers 2005: 73). Ibrahims berättelse om sin resa till sitt forna hemland Eritrea och mellanlandningen i Egypten, är ett tydligt exempel:

Jag kände att det svenska passet var min trygghet, samt mitt eritreanska id-kort, där det står att jag är svensk. Jag fick detta bekräftat när jag mellanlanda i Egypten på väg hem från Eritrea. Där tog de kort på mitt pass, först blev jag lite nervös men gränsvakterna lugnade mig och förklarade att det inte var någon fara då jag är svensk medborgare (Ibrahim, december 2014).

Ibrahims erfarenhet av att en svensk identifikation hjälpt honom i det internationella resandet, stämmer överens med den generella uppfattningen hos respondenterna.

5.2. Det problematiska svenska passet

Josef blev i sitt resande stoppad av de amerikanska gränskontrollanterna, Josef berättar om tryggheten han kände att kunna uppvisa ett svenskt pass:

Jag blev stannad en gång i kontrollen i USA, då kändes det ändå bra att ha ett svenskt pass på något vis (Josef, november 2015).

Maria är även hon tacksam över de möjligheter hon anser sig själv ha tillgång till som svensk, vilket denna studie beskriver som reseprivilegierna. Det som skiljer henne från de övriga

respondenterna är hennes erfarenhet av utsatthet i resandet med det svenska passet. Hon uttrycker att vara svensk i resandet inte alltid är fördelaktigt. Under intervjun berättar Maria om hur hon i sitt resande i Venezuela blev stoppad av militären, vilket hon tror grundar sig i hennes svenska medborgarskap. Maria beskriver situationen som extremt obehaglig. Hon tror att hennes spanska språkkunskaper hjälpt medan hennes svenska pass bidrar till avundsjuka och där med försvårat resandet:

I Venezuela kör de med mutor pga. mitt svenska pass eftersom de tror att jag är rik. Där måste jag ändå säga att det svenska passet varit negativt och gjort något dåligt för mig, bara för att många tror att jag har pengar. Det svenska passet betyder pengar (Maria, november 2015).

Marias upplevelse får mig att fundera kring huruvida det svenska passet genom dess förmåner kan leda till motsatt effekt, nämligen utsatthet. Tünden Puskás menar att den hierarkiska ordningen inte är statisk. I grunden anses individer från de privilegierade länderna besitta högre status än människor från mindre privilegierade länder. Vidare förklarar han att en konflikt mellan individ och myndigheter kan förändra statusfördelningen. Han påpekar dock att dessa situationer är sällsynta och ”i största allmänhet tilldelas man som turist en plats inom den etniska hierarkin beroende på stereotypa bilder knuten till en viss kategori” (Tünden Puskás 2011: 92). Att det svenska passet snarare stjälpde än hjälpte Maria, kan förklaras som en engångsföreteelse som grundat sig i en avundsjuka, vilket bidrar till problem i det internationella resandet för båda parterna. Vidare går det att diskutera huruvida Marias uppfattning om att kunna prata spanska var fördelaktigt i situationen. Här menar Puskás att forskning framtagen av Snellman och Ekman, visar att människor värderar den grupp som de själva anser sig tillhöra högst. Där språket kan ses som en avgörande faktor bakom etniska indelningar (Tünden Puskás 2011: 91-92).

Således går det att konstatera att en svensk medborgare oberoende av bakgrund, hudfärg och namn i allmänhet har tillgång till fri internationell rörlighet. Det faktum att samtliga respondenter har möjlighet att resa kan ses som en del av den frivilliga mobilitetens privilegium. Majoriteten upplever även att det svenska passet underlättar resandet, vilket bekräftar Neumayers hypoteser, som grundar sig i det postkoloniala tänkandet (Neumayers). Respondenternas beskrivning av det svenska passet som tryggt och fördelaktigt, kan kopplas samman med turistens andra privilegium, det selektiva seendets privilegium. Resprivilegierna skyddar turisten från negativa ekonomiska, politiska och sociala konsekvenser (Syssner &

Khayati 2009: 45). I intervjun med Ibrahim diskuterar han de förutsättningar han besitter som diaspora turist. Diasporaturister innefattar den grupp människor som har sitt ursprung i ett land men bor i ett annat. När dessa människor reser som turister till sitt tidigare hemland räknas de som diasporaturister (Khayati 2011: 280). Ibrahims medvetenhet om hur han som diasporaturist inte får ta del av hela sanningen är ett tydligt exempel på det selektiva seendets privilegium.

(...) Jag visste att de målade upp en falsk fasad av Eritrea under semester perioderna (Ibrahim, december 2014).

Ingen av respondenterna anser sig själva ha hamnat i en krissituation under sitt resande, vilket gör det svårare att tolka huruvida svenskar med utländsk bakgrund har tillgång till det sista privilegiet den – omedelbara sortins privilegium. Här går det dock att diskutera och jämföra olika kris situationer som svenskar råkat ut för i sitt resande. Ett konkret exempel på detta är de 2000 svenskar som fastnade i Libanon under kriget 2006. Via Aftonbladet gick det att läsa att majoriteten av de svenskar som befann sig i Libanon inte var ursprungsvenskar, utan libaneser som tidigare flyttat till Sverige och nu återinflyttat till Libanon¹. En annan artikel, även den från Aftonbladet, berättar om tre svenska syskon som befann sig på semester i Libanon och som på egen hand försöker ta sig hem till Sverige². I en tredje artikel går det att läsa om beslutet UD har fattat om att evakuera samtliga svenskar som befinner sig i Libanon³. Även om evakueringen av svenskar i Libanonfallet inte skedde omedelbart, fanns det till slut möjlighet för svenskarna att få hjälp med att lämna kriget och Libanon. I intervjun med Mohamed förklarade han vad det svenska passet betyder för honom:

Visst är det en stor frihet inom resandet, men för mig är det främst tillgången till Sverige som betyder mest (Mohamed, december 2014).

Mohameds upplevelse av att ha fri tillgång till Sverige kan kopplas samman med den omedelbara sortins privilegium. Således går det att konstatera att svenskar med utländsk bakgrund, i och med det svenska passet, mer eller mindre har tillgång till samtliga reseprivilegier.

¹ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10858343.ab>

² <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10859190.ab>

³ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10859150.ab>

5.3. Den moderna rasismen

Som konstaterat har samtliga respondenter en viss tillgång till reseprivilegierna. Huruvida tillgången till reseprivilegiet för svenskar med utländsk bakgrund är detsamma som för svenskar utan utländsk bakgrund, kommer jag att diskutera i detta avsnitt.

Tesfahuney hävdar att turism litteraturen och artiklar missat att turisten ses som vit och västlänning i dess försök att förklara vem turisten egentligen är. Vidare kritiserar han turismvetenskapen för dess avsaknad av förklaringar om varför turismen framställs utifrån de vitas turistiska aktiviteter, behov, preferenser och begär. Han menar att rörlighetsprivilegierna begränsas för de människor med annan hudfärg än vit, eftersom vithet ses som synonymt för turist (Tesfahuney 2009: 110-111). På motsvarande sätt överensstämmer Khayatis argumentation om att yttre egenskaper som t.ex. vithet kopplas samman med svenskhet, vilket bidragit till att människor som inte har dessa signalement inte fullt ut betraktas som svenskar (Khayati 2013: 84 -92)

Intervjuerna visar att respondenterna, oavsett om de varit med om någon specifik situation av diskriminering på grund av sin utländska bakgrund eller inte, beskriver vithet och svenskhet som fördelaktigt inom resande. Vilket kan förstås utifrån de olika idétraditioner som vuxit fram ur kolonialismen. Där moderniseringens tro på rationalitet och framstegsoptimism bidrog till en mening i att kartlägga mänsklighetens historia och samhällenas förändringar. Där vissa samhällen framställts som mer överlägsna än andra, vilket i sin tur skapade naturliga relationer av globala över- och underordningar. Enligt kritiker bidrog en överdriven tro på rationalitet och effektivitet av samhällen och mänskligheten till en mindre human värld som tillät och ursäktade rasism. Kolonialism har satt djupa spår i både de koloniala samhällena och de västerländska mentala kartorna. Detta har lett till konsekvenser i relationer mellan människor, länder och kontinenter, där västvärlden haft en benägenhet att rangordna människor efter utseende och härkomst (Jonsson & Syssner 2011: 218-223). Suad har själv aldrig upplevt diskriminering eller känt sig utsatt för rasifiering i sitt resande. I frågan om vad han tror det grundar sig i, menar Suad att han haft tur och syftar på sitt utseende och beteende:

Delvis tack vare mitt utseende, men även att jag inte skiljer mig så mycket beteendemässigt som man skulle kunna. Om man inte visste mitt namn skulle man kunna placera mig som svensk, eftersom att jag är ljushårig. Hade jag varit mörkhårig hade jag säkert blivit behandlad annorlunda (Suad, november 2015).

Suads resonemang kring att hans beteende och utseende betraktas som svenskt och därför blivit skonad från diskriminering, kan inom det postkoloniala perspektivet tolkas som en del av den moderna rasismen. Rasism har fått fotfäste med hjälp av västerländsk vetenskap och litteratur, där yttre och inre egenskaper som symboliseras med vithet och västerlänning betraktas som bättre än andra (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 29).

Maria har likt Suad inte upplevt att hon med anledning av sin bakgrund blivit behandlad annorlunda i sitt resande. Hon tror att detta grundar sig i att hon är tjej, ser liten ut och betraktas som ofarlig. Vidare förklara Maria att hon känt sig utsatt i Sverige, rent allmänt, men att i resandet tror hon killar är mer utsatta:

Jag tror att killar är mer utsatta om man tänker på till exempel terrorism, det känns som om killar är mer utsatta i det läget. (...) Så fort du fixar lite skägg och har brunt hår kommer du ju se ut som en från Mellanöstern (Maria, november 2015).

Marias tro att killar är mer utsatta i resandet kan förklaras utifrån Spivaks feministiska perspektiv av postkolonialism. Den konstruerade bilden av kvinnor från de koloniserade länderna, som förtryckta av den svarta mannen, påverkar synen på män och kvinnor från de koloniserade länderna. Mannen framställs som ond och mer farlig, medan kvinnan framställs som svag och mindre farlig (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 23) Maria menar även att män är mer utsatta än kvinnor, eftersom terrorister generellt förknippas med det manliga könet. Neumayer hypotes att vissa människor betraktas som ett större hot inom det gränsöverskridande resandet (Neumayer 2005: 73), bekräftar Marias teori, vilket jag kommer återkomma till i sista avsnittet.

5.4. Namn och utseende som markör för utseende och namn

Av sju respondenter var det endast Suad och Maria som aldrig upplevt att de med anledning av sin bakgrund blivit annorlunda behandlade i sitt resande. Josef berättade om sin resa till USA tillsammans med sin flickvän och ett annat par. Samtliga i resesällskapet var svenskar, där Josef var den enda med utländsk bakgrund. Resan började i Sverige och när Josef skulle passera den amerikanska passkontrollen blev han stoppad. Josef tror att han blev stoppad pga. sitt Syrianska ursprung då ingen annan i resesällskapet blev stoppade. Josefs berättar om vad som hände efter att han blivit stoppad:

Det var en väldigt lång väntan, det var nog det som var jobbigast. Jag fick vänta i en och en halv timme på att bara få prata med någon. Det var väldigt mycket folk

där. När jag väl kom fram då tog det bara två till tre minuter. De frågade: Vad gör du här? Vad ska du göra här? Hur gammal är du? Vad jobbar du med? Sen bad han nästan om ursäkt för att det tog så lång tid (Josef, november 2015).

Vidare berättade Josef om de människor som liksom han blivit stoppad av de amerikanska gränspoliserna, för lite extra granskning, vilket stärkte Josefs tro om att han blev stoppad pga. sitt ursprung:

(...) De allra flest som var där, i alla fall 96 % av dom, var ju människor med ett mellanöstiskt utseende (Josef, november 2015)

Fatima har även hon erfarenhet av att bli stoppad av de amerikanska gränsvakterna. Fatima berättar att hon blivit stoppad fyra av fem gånger i sitt resande till USA. Den gången hon inte blev stoppad reste hon på ett studentvisum vilket hon tror kan ha varit orsaken till att hon inte blivit stoppad fem av fem gånger. Det är inte bara i USA Fatima har blivit stoppad. När hon tillsammans med sin amerikanska värdfamilj besökte Australien var hon den enda i sällskapet som blev lite extra granskad innan även hon tilläts inträde i landet. Fatima har svårt att tro att det bara är slumpen och berättar om två av de gångerna hon blivit stoppad i USA:

När jag skulle åka till Hawaii för att besöka min dåvarande pojkvän, fick jag en känsla av att dom testa mig, genom att kalla mig Sofia. Jag blev lite nojig, då mitt namn inte ens är likt namnet Sofia. De ifrågasatte också varför jag hade en pojkvän i USA när jag bodde i Sverige. Hela situationen kändes konstig på något sätt (Fatima, december 2014).

En annan gång när jag blev stoppad i USA, hade jag träffat en dansk tjej på flygplanet. Det var första gången för henne i USA och hon tänkte åka taxi från JFK till New York. Då taxi är dyrt, plus att jag skulle åt nästan samma håll erbjöd jag mig att åka tunnelbana med henne. När det var dags att gå igenom passkontrollen blev en arabisk kille framför oss stoppad, vilket gjorde den danska tjejen nervös. Jag försökte lugna henne och förklara att jag förmodligen också kommer att bli stoppad, men att det inte var någon fara. Jag sa att det i så fall skulle ta mellan trettio till fyrtio minuter och vi kom överens om en mötesplats. Den danska tjejen slank igenom men inte jag. När jag slutligen fick klartecken letade jag efter den danska tjejen, men antar att hon blivit rädd, hon känner ju inte mig (Fatima, december 2014).

Likande historier har även berättats av Ibrahim, Sebastian och Mohammed. Mohammed berättar om när han för ungefär 15 år sedan blev stoppad av den svenska tullen:

Jag hade åkt bil till Danmark, för att hälsa på min flickvän. På vägen tillbaka till Sverige blev jag stoppad av tullen i Malmö. Jag fick klä av mig och dom leta igenom hela min bil. Dom trodde att jag smugglade knark. Dom hade en ond ton när dom prata som fick mig att känna mig liten. När de väl släppte mig, var de fortfarande elaka. Dem hade haft sönder lite plast runt växelspaken och bad inte ens om ursäkt (Mohammed, december 2014).

Ibrahim blev stoppad på en klassresa till Belgien, där han var den enda i klassen som blev extra granskad. Sebastian berättar om när han tillsammans med sin flickvän åkte buss mellan Sverige och Norge och blev stoppad av den norska gränspolisen på vägen till Norge och av den svenska gränspolisen på hemvägen:

På bussen sitter kanske 60 personer, om inte mer? Det är bara jag som har ett sådant utseende som går att tolka som att det skulle kunna vara så att jag är från ett annat land, eftersom att jag har mörkare hy och svart hår. Tydliga drag som inte liknar klassiska svenska drag helt enkelt (..) Jag var den enda personen de kollade i den bussen och det var likadant på vägen hem (Sebastian, november 2015)

Vidare förklarar Sebastian att gränspolisen gjorde någon form av stickprov, som gick ut på att hälsa på samtliga i bussen för att kontrollera deras svenska. Sebastian som pratar svenska utan brytning menar att orsaken till att han blev stoppad grundade sig i hans hudfärg.

Under intervjun med Sebastian blev han påmind av sin flickvän om ytterligare en incident, där han, vad han tror grundar sig i hans ursprung blev stoppad och extra granskad. Sebastian var tillsammans med sin flickvän och hennes familj på väg hem till Sverige efter en semesterresa i Spanien. Liksom tidigare berättelser var samtliga i resesällskapet svenskar, Sebastian var den enda med utländsk bakgrund. Resesällskapet bestod av sex personer och Sebastian var den enda i sällskapet som blev stoppad och extra granskad av de svenska gränskontrollanterna.

Postkolonialism är inte konstant utan består av olika nivåer, som ser olika ut i olika sammanhang av grupper. Den behöver inte alltid ha en ond utgångspunkt, även då dess effekt får negativa konsekvenser (Johansson, S & Syssner, J 2011: 225), vilket Sebastian fick erfara

när han tillsammans med sina bröder åkte till Lesbos för att hjälpa de flyktingar från Syrien som kom till ön, efter de livsfarliga båtturen från Turkiet:

Jag var på Lesbos nyss för att hjälpa flyktingar, men jag eller vi blev förknippade med att vara flyktingar från Syrien, hela tiden. Även av volontärer som försökte ge mat och vatten. De skulle hjälpa oss av båten, trots att vi var där för att hjälpa (Sebastian, november 2015).

Ingen av respondenterna tror att det är en slump att just de blivit stoppade. Fatimas tankar kring varför hon upprepade gånger blivit stoppad i sitt gränsöverskridande resandet, är ett exempel på hur resonemangen gick:

Kanske tror dom att mitt pass är förfalskat, att det inte bor svarta människor i Sverige (Fatima december, 2014)

Ur ett postkolonialt synsätt kan denna typ av diskriminering förklaras genom de globala maktrelationerna. Ett synsätt som enligt Said lever kvar och påverkar människors föreställningsvärldar än idag, är framställningen av orienten som annorlunda. Genom att framställa orienten som annorlunda stärks västvärldens självbild att vara en överlägsen civilisation. Ett vi och dem tänk skapas, där väst och öst konstrueras som varandras motpoler (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 20-21).

Ruth Fulton Benedict menar att ”*Rasim är dogmen om att vissa etniska grupper av naturen är dömda till medfödd underlägsenhet och en annan grupp till medfödd överlägsenhet*”.⁴ Benedict citat kan kopplas till det postkoloniala tänkandet, att se världen utifrån ett vi och dom (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 21). Utrustade med ett svenskt pass får svenskar med utländsk bakgrund tillgång till det globala rummet och reseprivilegierna. Dessa privilegier förknippas med västvärlden, vilket grundar sig i politiska, ekonomiska samt sociala aspekter (Syssner & Khayati 2009: 40). Själva turisten synonymiseras med vithet och västerlänning (Teshfahoney 2009: 111), vilket kan förklara majoriteten av respondenternas skildring att se sig själva som privilegierade, samtidigt som flera av respondenterna upprepade gånger upplevt diskriminering och rasifiering i sitt resande. De har tillgång till ett resedokument som bevisar att de är västerlänningar, men ett ursprung

⁴ http://www.livet.se/ord/k%C3%A4lla/Ruth_Fulton_Benedict

som säger något annat. Resedokumentet är ett bevis på svenskhet, vilket betraktas som ett mindre hot i det globala resandet (Neumayer 2005: 72-82). Samtidigt ifrågasätts majoriteten av respondenterna pga. sitt ursprung. Likt problematiseringen av det svenska folkhemmet, påverkas det globala resandet av diskursen svenskhet, som förknippas med permanenta faktorer som t.ex. medborgarskap och utseende (Khayati 2013: 89). Samtliga respondenter uttrycker under intervjutillfällena att deras bakgrund påverkar bemötandet i det globala resandet, där ett utseende som betraktas som typiskt svensk, minskar risken att bli stoppad i det internationella resandet. Vilket kan förklaras genom ett poststrukturalistiskt perspektiv som menar att hierarkiska ordningar varken är statiska eller oföränderliga, att inget är svart eller vitt utan att andra nyanser av färg existerar (Thörn, Eriksson & Eriksson Baaz 2011: 17-19).

5.5. *Bara en känsla*

Det dubbla medvetandet är ett begrepp som inom det postkoloniala tänkandet syftar till det dilemma västvärlden ställt på de koloniserade. Västvärlden framställer å ena sidan sin kultur som universell och något som alla har tillträde till. Samtidigt betraktas den vita rasen som mer högtstående än andra människor, vilket bidragit till en kluvenhet hos de koloniserade som har en begränsad tillgång till den västerländska kulturen de uppmuntras att följa. Frantz Fanon skriver i sin bok *Svart hud, vita masker* om en fransk pojke med afrikanskt ursprung. Pojken betraktar sig själv som fransk men hans hudfärg avslöjar hans riktiga ursprung för omgivningen och därmed begränsas hans tillträde till den västländska kulturen (Johansson & Syssner 2011: 224). På liknande sätt går det att tyda att svenskar med utländsk bakgrund behandlas i sitt resande. Svenskar med utländsk bakgrund har tillträde till det globala rummet och de västländska reseprivilegierna, samtidigt har de på grund av deras ursprung upprepade gånger blivit stoppade, extra granskade och diskriminerade i det internationella resandet, vilket har bidragit till en ambivalent känsla hos de utsatta respondenterna, där förståelse blandas med frustration och acceptans. En varierande bild växte fram under intervjuernas gång. Ena stunden lyftes de positiva sidorna som trygghet och frihet, medan nästa stund präglades av en mer negativ sida, ilska som blandades med tacksamhet, vilket utgjorde en förvirring hos respondenterna. De blandade känslorna blev tydliga i frågan vad de kände inför att passera nationella passkontroller:

(..) Jag blir skeptiskt inställd, så jag hoppas helt enkelt att jag inte ska behöva spendera mer tid med dem. Det är det enda, annars har jag inga särskilda känslor (Sebastian, november 2015)

(..) Jag har aldrig upplevt att det skulle varit något jobbigt förens kanske, ja men det här som har eskalerat med terrorattacker, då har man märkt att det har varit lite mera (Josef, november 2015)

Det är inte ofta jag har någon känsla alls faktiskt, ibland kan jag tycka att det är spännande (..). Jag förstår ju varje lands situation. Sen kan man kanske ifrågasätta varför dom valde just mig, men det är inget jag lägger ner energi på just där och då (Ibrahim, december 2014).

Tack vare att jag har svenskt medborgarskap är det en bra känsla (Suad november 2015).

Jag har ingen speciell känsla, inte rädd eller så. Jag vet att jag har större chans att bli stoppad än en vanlig svensk men det är så livet är inte bara i resandet (Mohammed, december 2014).

Suad, som aldrig blivit stoppad i sitt resande, upplevde heller inga negativa känslor kring att passera passkontroller. I övrigt går det att tyda en relativt enig bild kring respondenternas känslor inför att passera passkontroller. De uttryckte en medvetenhet kring en ökad risk att bli stoppade, men även en acceptans och menade att det var en del av livet, något de måste lära sig att acceptera. Maria och Fatima riktade sig mer specifikt till den amerikanska passkontrollen:

(..) I USA känner man sig rädd när man ska gå igenom passkontrollen (Maria, november 2015)

Att resa till USA är bland det värsta jag vet, Jag blir alltid stoppad av de amerikanska passkontrollanterna. Jag känner mig nästan kriminell. Jag vet att jag inte behöver vara rädd och att jag förr eller senare kommer att få passera, men rädslan finns ändå där tillsammans med klumpen i magen. Även då jag inte gjort något fel så känner jag mig skyldig (Fatima, december 2014).

Marias rädsla för att passera den amerikanska passkontrollen grundar sig i det hårda ryktet USA har, vilket skiljer sig från Fatima, vars rädsla grundar sig i erfarenheten att bli stoppad och extra

granskad. Ibrahim och Mohammed tror att anledningen till att de inte blivit stoppade ännu flera gånger grundar sig i att de inte besökt länder som exempelvis USA:

*Jag har inte varit i de länder dom dömer hårt, i Europa lite snällare kanske än USA
(Mohammed, december 2014)*

Mer generellt uttryckte Josef och Sebastian sig på följande sätt, gällande den allmänna känslan att diskrimineras i resandet:

Jag har förståelse för det stora hela, säkerhetspådraget, ökade stickprov och kontroller som dem gör (...). Sen är det ju inte så kul att bli utpekad, det är det ju definitivt inte. Men om man ser bort lite från sig själv och tittar på det stora hela så har man ju någonstans förståelse, någonting måste dem ju göra (Josef, november 2015)

Det är liksom något man vänjer sig vid, man vet ju hur strukturen ser ut. Det går ju inte att göra så mycket, hjälper ju inte att börja tjafsa med dem. Det är bara att svälja sen glömmar man (Sebastian, november 2015).

Vidare menar Sebastian, att det påverkat honom att upprepade gånger blivit utpekad av gränskontrollanterna, men att han trots detta har förståelse för systemet:

Man blir ganska negativt inställd till gränspoliserna när man stöter på dem ofta och alltid blir drabbad och behöva prata med dem. Samtidigt som jag värnar om att dem försöker upprätthålla någon typ av säkerhet (Sebastian, november 2015)

Det är tydligt att diskrimineringen i resandet är en del av livet och något de har vant sig vid och lärt sig acceptera. Att respondenterna blir dömda och diskriminerade på grund av sitt utseende och namn är snarare en känsla som grundar sig i omständigheter än att någon annan talar om det för dem. Diskriminering mot svenskar med utländsk bakgrund kan därför betraktas som mer diskret i resandet än i allmänhet, då inga av respondenterna vittnat om en direkt rasism utan mer än indirekt rasifiering. Respondenternas mixade känslor kan ses som ett resultat av den svenska statens historiska sätt att behandla svenskar med utländsk bakgrund och misslyckandet att integrera olika etniska grupper i det svenska samhället (Khayati 2013: 88). Även om svenskar med utländsk bakgrund ser sig själv som svenskar visar studien att vanan att diskrimineras bidragit till en avdramatisering av rasifieringen i resandet. Förståelsen

respondenterna uttryckt grundar sig främst i de ökade hot som kommer att diskuteras i följande avsnitt.

5.6. Associationer mellan dessa diskriminerande bemötanden och terrorismen

Tillsammans har respondenterna besökt samtliga kontinenter, minst två gånger. Intervjuerna visar att rasism kopplad till denna studie är tydligast när svenskar med utländsk bakgrund skall passera passkontroller i västländer som Australien, Norge, Belgien men främst USA och Sverige. Vilket bekräftar Neumayers teori att visumrestriktioner bidragit till en orättvis tillgång till det globala rummet. Vidare menar han att friheten till resandet främst riktas till västvärlden, då de har fri tillgång till hela världen, medan friheten begränsats för övriga länder. Visumrestriktionerna underlättar för de turister som önskas, samt skyddar nationen från de besökare som betraktas som ett hot för nationens sociala, ekonomiska och politiska aspekter. Dessa hot kan vara oönskad immigration eller terrorism. Oönskad immigration förknippas med människor bosatta i länder med stor fattigdom medan terrorism förknippas med arabländer och muslimer (Neumayers 2005: 73-74, 76). Maria är inte ensam bland respondenterna att tro att yttre egenskaper som förknippas med terrorism gör vissa människor mer utsatt för diskriminering i resandet:

(..) Jag har ju såklart blivit skonad pga. mitt utseende, jag kan tänka mig att efter 11 september att de med arabiskt ursprung och utseende, att som blivit bemötta på ett annat sätt när de reser. Det är säkert kopplat till kultur, hur man klär sig och hur man betar sig (Suad, november 2015).

Suad och Marias tro att de blivit skonad pga. att de inte har de yttre egenskaperna som förknippas som oönskade av västländska nationer, stämmer in med Mohammeds tro om varför han blivit diskriminerade i sitt resande:

Muslimer smutsar ner islam genom terrorism, det är individer och inte islam som sysslar med terrorism. Fördomar finns överallt, i resandet visar det sig genom hårdare kontroller. På grund av mitt ursprung som arab, tunisier och muslim, skrämmer jag dem och de kanske tror att jag är terrorist (Mohammed, december 2014).

Josef, Fatima och Ibrahim är likt Mohammed inne på att muslimer förknippas som terrorister, där vissa utseenden och namn associeras med islam. Ibrahim tror att vissa tragedier som 11 september förvärrat situationen för vissa etniska grupper, vilket leder till en undran huruvida

terrorattentaten i Paris, samt det faktum att Säpo gick ut med bild och namn på en misstänkt terrorist, kommer påverka framtida resandet för de människor som av omvärlden anses besitta samma yttre attribut som terrorister.

Fatima menar att det är svårt att tyda någons religiösa åsikter genom ett pass. Hon tror att en förklaring till att hon har blivit stoppad majoriteten av gångerna i hennes resor till USA kan grunda sig i hennes afrikanska utseende, vilket kan förklara varför hon tillskillnad från Maria blivit stoppad upprepade gånger i sitt gränsöverskridande resande. Vidare menar Fatima att fördomarna troligtvis blir värre med ett arabiskt ursprung.

Jag är född i Sverige och känner mig svensk. Med tanke på hur det ser ut runt omkring, finns det ett uttalat hot, från en del av världen. (..), Något måste man ju göra, det hade varit värre om man inte gjort något (Josef, november 2015).

Det går därmed att konstatera att den postkoloniala klyftan av vi och dem, stärks av globala tragedier som betraktas som ett hot av västvärlden, vilket samtidens terroristattentat är exempel på. Terroristen likt svensken målas upp efter egenskaper som påverkar resandet för de etniska grupper som besitter dessa egenskaper. Dessa händelser tillsammans med det postkoloniala tänkandet är faktorer som kan förklara varför svenskar med utländsk bakgrund i större grad än svenskar utan utländsk bakgrund diskrimineras och rasifieras i resandet.

6. Slutsats

Uppsatsens syfte har varit att analysera hur svenskar med utländsk bakgrund blir behandlade i sitt internationella resande. Studien visar att det är fördelaktigt att äga ett svenskt pass. Vidare konstaterar studien att trots innehav av ett svenskt pass påverkas bemötandet i det internationella resandet av yttre attribut som namn, beteende och hudfärg, där egenskaper som kopplas samman med svenskhet anses vara fördelaktigt, vilket överensstämmer med den postkoloniala forskning som gjorts i samband med turism. Vidare konstaterar studien att de fördomar och den diskriminering som existerar i resandet, framställs som mild i jämförelse med den diskriminering som finns i samhället. Upprepade gånger glömde flera av respondenterna bort händelser där de blivit diskriminerade i det internationella resandet. En förklaring till detta är att svenskar med utländsk bakgrund generellt är vana vid att bli diskriminerade, inte bara i resandet utan även i deras vardag, vilket överensstämmer med Khayatis artikel *Beyond the Swedish Folkhem* som handlar om ett Sverige för alla svenskar oberoende av hudfärg, etnisk tillhörighet och kulturell bakgrund.

Jag insåg att känslan jag hade när jag tillsammans med min vän Amina, skulle passera den Amerikanska passkontrollen förmodligen inte bara var en känsla. Likt majoriteten av respondenterna upplevde jag, hur vi, jag och min vän blev behandlade olika i resandet, bara för att jag var vit och hon var svart. Min upplevelse skiljer sig dock från respondenternas upplevelser. De var utsatta och jag var åskådare. Trots detta var det jag som reagerade med ilska medan de försökte förstå och acceptera. De sa sig förstå varför de blev stoppade eller extra granskade. Flera uttryckte ilskan mot terroristerna. De ansåg att det var deras fel och menade att det är viktigt att se på världen ur ett större perspektiv och inte till den enskilda individen. Visst, de ansåg att det är inte rättvist, men flera av respondenterna menade att de lärt sig leva med det, att det inte hjälper att slösa av sin energi. Personligen kunde jag förstå vad de sa, men ilskan försvann inte. Jag undrade, varför måste vi försöka acceptera att Sebastians flickvän uppfattas som ett mindre hot i det internationella resandet än Sebastian, bara för att hon är vit? Jag tror att för att förändra diskrimineringen i resandet, måste en förändring i världen ske. Det borde vara allas kamp att skapa ett jämlikt resande. I en perfekt värld blir vi behandlade på samma villkor och reser med samma förutsättningar. Jag är medveten om att problematiken som diskuteras i denna studie är betydligt mer omfattande och har därför valt att avsluta denna studie med ett citat av Martin Luther King:

”Du är inte bara ansvarig för vad du säger, utan även för vad du inte säger”.

6.1. Fortsatt forskning

En fortsatt forskning skulle kunna vara att belysa huruvida media påverkar diskrimineringen som svenskar med utländsk bakgrund upplever i resandet. En sådan forskning skulle förslagsvis kunna se till både de positiva och negativa aspekterna av medias hantering, där en av den negativa sidorna skulle kunna vara hur media hjälper till att bygga upp den bild världen har om den typiska terroristen.

7. Referenslista

Tryckta källor

- (A)Bryman, A. (2011) ”Kvalitativ metod” i Bryman, A. (red) *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Malmö: Liber
- (B)Bryman, A. (2011) ”Kvantitativ metod” i Bryman, A. (red) *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Malmö: Liber
- (C)Bryman, A. (2011) ”Språkets roll i kvalitativ forskning” i Bryman, A. (red) *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Malmö: Liber
- (D)Bryman, A. (2011) ”Diskursanalys” i Bryman, A. (red) *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Malmö: Liber
- Hart, J & Goldie, T. (1993) "Post-colonial theory" i Makaryk, Irene, R. (red) *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms*. Toronto: University of Toronto Press
- (A)Johannessen, A. & Tufte, P. (2003) ”Kvalitativa och kvantitativa ansatser – skillnader och likheter” i Johannessen, A. & Tufte, P. (red) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber
- (B)Johannessen, A. & Tufte, P. (2003) ”Forskningens etiska och juridiska ansvar” i Johannessen, A. & Tufte, P. (red) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber
- Johansson, C. (2005). ”Välkomna till Sverige? Svenska migrationspolitiska diskurser under 1900-talets andra hälft” i Johansson, C. (red) *Institutionen för Samhälls-och välfärdsstudier*. Malmö: Liber
- (A)Johansson, R. (1999) ”Gemenskapens grunder: Etnicitet som konstruktion och process” i Olsson, E. (red.) *Etnicitetens gränser och mångfald*. Carlsson Bokförlag: Stockholm.
- (B)Johansson, R. (1999) ”Ett odödligt sinnelag? Svensk nationell utveckling i ett komparativt perspektiv” i Olsson, E. (red.) *Etnicitetens gränser och mångfald*. Carlsson Bokförlag: Stockholm.

- Jonsson, S. & Syssner, J. (2011) "Postkolonialism" i Syssner, J. (red) *Perspektiv på turism & resande. Begrepp för en kritisk turismanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Khayati, K. (2011) "Diaspora" i Syssner, J. (red) *Perspektiv på turism & resande. Begrepp för en kritisk turismanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Khayati, K. (2013) "Beyond the Swedish folkhem- the position of immigrant and refugee groups in Sweden" *Nordiques 26: France*
- Kvale, S. (2006) "Intervjusituationen" i Kvale, S. (red) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. (2006) "Intervjuns kvalitet" i Kvale, S. (red) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Neumayer, E. (2006) *Unequal access to foreign spaces: how states use visa restrictions to regulate mobility in a globalized world*. Transactions of the Institute of British Geographers
- Syssner, J. & Khayati, K. (2009) "Veni, Vidi, Adios" i Mekonnen, T. & Schough, K. (red.) *Det Globala Privilegiet*. Lund: Sekel Förlag.
- Tünden, P. (2011) "Etnicitet" i Syssner, J. (red) *Perspektiv på turism & resande. Begrepp för en kritisk turismanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Tesfahuney, M. (2009) "Vem är turisten?" i Mekonnen, T. & Schough, K. (red) *Det Globala Privilegiet*. Lund: Sekel Förlag.
- Thörn, H, Eriksson, C & Eriksson Baaz, (2011) "Inledning" i Thörn, Eriksson, C & Eriksson Baaz, M (red) *Globaliseringskulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.
- Thörn, H, Eriksson, C & Eriksson Baaz, (2011) "Postkoloniala intellektuella intervjuer" i Thörn, Eriksson, C & Eriksson Baaz, M (red) *Globaliseringskulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.
- Urry, J. (2002) "Mass Tourism and the Rise and Fall of the Seaside Resort" i Urry, J. (red) *The Tourist Gaze*. SAGE Publications Ltd: London. Uppl. 2

Winther Jorgensen, M & Phillips, L, (2014) ”Det diskursanalytiska fältet” i Winther Jorgensen, M & Phillips, L. (red) *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur AB: Lund. Uppl. 1:17

Webbsidor

URL 1: Pricken över livet

http://www.livet.se/ord/k%C3%A4lla/Ruth_Fulton_Benedict

Hämtad: 2015-09-24 kl. 11.12

URL 2: Aftonbladet

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10858343.ab>

Hämtad: 2016-01-25 kl. 19.00

URL 3: Aftonbladet

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10859190.ab>

Hämtad: 2016-01-25 kl.19.00

URL 4: Aftonbladet

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10859150.ab>

Hämtad: 2016-01-25 kl. 19.00

Respondenter

Fatima, december 2014

Ibrahim, december 2014

Mohammed, december 2014

Sebastian, november 2015

Maria, november 2015

Suad, november 2015

Josef, november 201

8. Bilaga

8.1. Intervjumall

1. Kan du berätta lite om dig själv?

Måste fråga:

- Hur gammal är du?
- Vad har du för ursprung?
- Är du religiös?
- I vilket land är du född?

2. Har du dubbla medborgarskap eller pass?

3. Har du rest mycket?

4. Vilka länder har du besökt?

5. Har du någon gång i ditt resande hamnat i en situation där det hjälpt dig att vara svenskmedborgare?

- Om ja:
- Vill du berätta om det/
- Vad sa dom till dig?
- Hur får det dig att känna?
- Har det hänt flera gånger?

- Om Nej:
- Vad tror du det beror på?

6. Har du någon gång i ditt resande hamnat i en situation där du blivit behandlad annorlunda pga. ditt utseende eller utländska namn?

- Om ja:
- Vill du berätta om det?
- Hur får det dig att känna?
- Har det hänt flera gånger?
- Vad säger dom till dig?
- Om Nej:
- Varför tror du att du blivit skonad?

7. När du är ute och reser och ska passera passkontrollanter, vad är din känsla inför det?

- Negativ:
- Vill du berätta om det?
- Hur får det dig att känna?
- Har det hänt flera gånger?
- Vad säger dom till dig
- Positiv:
- Varför tror du att du blivit skonad?
- Vad säger dom till dig?

8. Anser du att hur du blir behandlad under ditt resande till andra länder har förändras de senaste åren?

- Om ja:
- På vilket sätt?
- Vad tror du det beror på?

9. Märker du någon skillnad, hur du blir behandlad, beroende på vilket land du reser till?
Ja:

- Vill du berätta om det?
 - Vilket/vilka länder?
 - Vad tror du det beror på?
- Nej:
- Vad tror du det beror på?

10. Kan du beskriva för mig vad ditt svenskamedborgarskap betyder för dig i ditt resande?

11. Har du något mer att tillägga?